

Julie Hauger Arikan

**SKOLEN SOM ARENA FOR
AVDEKKING
AV OMSORGSSVIKT**
En studie om læreres arbeid og
kunnskap om omsorgssvikt

THE SCHOOL AS ARENA FOR DISCOVERY OF
NEGLECT OF CARE
A study of teacher work and knowledge of
neglect of care

Bacheloroppgave i Pedagogikk og elevkunnskap 4 (1-7)
LGU13002

Julie Hauger Arikan

SKOLEN SOM ARENA FOR AVDEKKING AV OMSORGSSVIKT

En studie om læreres arbeid og kunnskap om omsorgssvikt

THE SCHOOL AS ARENA FOR DISCOVERY OF
NEGLECT OF CARE

A study of teacher work and knowledge of neglect of

Bacheloroppgave i Pedagogikk og elevkunnskap 4 (1-7) LGU13002
Veileder: Kristoffer Humphrey
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for lærerutdanning

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne studien har oppmerksomheten mot tematikken omsorgssvikt. Som lærerstudent, og barnevernpedagog, ser jeg på denne tematikken som svært viktig i arbeid med barn og unge. Som forskning viser, blir 21% av barn og unge utsatt for fysisk vold av omsorgspersoner. Jeg ønsker gjennom denne oppgaven å rette søkelyset mot tema omsorgssvikt, og undersøker hvordan tre utvalgte lærere arbeider med utsatte barn og unge.

Problemstillingen er: I hvilken grad og hvordan arbeider et utvalg lærere med å avdekke eventuell mistanke om elever som blir utsatt for omsorgssvikt. Det er også to forskningsspørsmål knyttet til problemstillingen, for å avgrense oppgaven: A) Hva er omsorgssvikt, og hvordan kan lærere identifisere omsorgssvikt? B) Hvilke plikter har man som lærer hvis man oppdager omsorgssvikt?

Oppgaven er en kvalitativ undersøkelse, slik at deltakerne er fri til å besvare spørsmålene med egne ord. De har mulighet til å svare mer utfyllende og detaljert. Jeg har gjennomført skriftlig intervju, med tre forskjellige lærere.

De mest sentrale funnene som er gjort i oppgaven er at det ikke er noe fasitsvar på hvordan barn som blir utsatt for omsorgssvikt oppfører seg, og at det heller ikke er noe bestemt måte foreldre som er omsorgssvikende oppfører seg. I tillegg er det ingen av lærerne som synes de lærte nok om omsorgssvikt gjennom utdannelsen sin, og den kunnskapen de har, har de ervervet seg gjennom praksis etter at de begynte å jobbe. Et siste sentralt funn, er at det er stor variasjon fra skole til skole om hvor mye tverrfaglige samarbeid det er mellom skole og barneverntjenesten.

Abstract

This study focuses on the theme of neglect of care. As a teacher student, and child welfare teacher, I look at this theme as very important in working with children and young people. As research shows, 21% of children and young people are exposed to physical violence by caregivers. Through this paper, I would like to focus on the theme of neglect of care, and examine how three selected teachers work with vulnerable children and young people.

The issue is: To what extent and how does a selection of teachers work to uncover any suspicion of pupils who are exposed to neglect of care. There are also two research questions related to the issue, to delineate the task: A) What is neglect of care, and how can teachers identify neglect of care? B) What duties do you have as a teacher if you discover neglect of care?

The assignment is a qualitative examination, so that the participants are free to answer the questions in their own words. They have the opportunity to respond more fully and in detail. I have completed a written interview with three different teachers.

The most important findings that have been made in the task are that there is no faculty answer to how children who are subjected to neglect of care act, and that there is also no particular way parents who expose their children to neglect of care act. In addition, none of the teachers think they have learned enough about neglect of care through their education, and the knowledge they have acquired they have acquired through practice after they started working. One last key finding is that there is a great variety between different schools about how much interdisciplinary collaboration there is between school and child welfare service.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Abstract	2
Forord	4
1 Innledning	5
1.1 Tema.....	5
1.2 Problemstilling.....	5
1.3 Avgrensinger.....	5
1.4 Oppbygging av oppgaven.....	6
2 Teori	7
2.1 Omsorgssvikt.....	7
2.2 Hvordan omsorgssvikt kan identifiseres.....	7
2.3 Lærerens plikt.....	8
3 Metode	10
3.1 Kvalitativ undersøkelse.....	10
3.2 Intervju.....	11
3.3.1 Intervjuguide.....	11
4 Resultater	12
4.1 Analyse og tolking av funn.....	12
4.1.1 Informant A.....	12
4.1.2 Informant B.....	13
4.1.3 Informant C.....	15
5 Tolkning og drøfting	17
5.1 Tolkning av lærernes kunnskap og erfaringer.....	17
5.2 Hva utløser bekymring hos lærerne?.....	18
5.3 Lærernes arbeid med å avdekke av omsorgssvikt.....	20
5.4 Tverrfaglige samarbeid.....	22
5.5 Vi må tørre å se omsorgssvikten!.....	23
6 Avslutning	25
Litteraturliste	27
Vedlegg 1: Intervjuguide	29

Forord

Denne oppgaven er en bacheloroppgave gitt ved lærerutdanningen ved NTNU i Trondheim våren 2019. Denne studien omhandler fenomenet omsorgssvikt, hvordan man oppdager omsorgssvikt og hva som er lærerens plikter ved eventuell mistanke om omsorgssvikt.

Jeg er utdannet barnevernpedagog, og fikk gjennom studietiden hele tiden høre hvor dårlig barnehage og skole er til å melde ifra om bekymring for barn de arbeider med. Det ble sagt at om barn føler seg utrygge, er læreren i de fleste tilfeller den personen barnet tar kontakt med, om de ikke snakker med foreldrene sine. I tillegg ble vi fortalt at lærere ser barna store deler av dagen, og har dermed en unik mulighet for å oppdage om noe er galt. Da jeg startet på lærerutdanningen håpet jeg at dette var feil. Jeg hadde et håp om lærerutdanningen ville ha mer fokus på tema omsorgssvikt, enn hva foreleserne mine gjennom barnevernsutdannelsen min hadde sagt. Jeg håpet at mine medstudenter på lærerstudiet ville sitte igjen med samme kunnskap som jeg har, om omsorgssvikt, meldeplikt og hva man kan gjøre om man havner i en situasjon hvor man mistenker at noe er galt. Slik jeg har opplevd systemet, så hadde barnevernsforeleserne mine dessverre rett. Jeg synes det er alt for lite fokus på tema omsorgssvikt gjennom grunnskolelærerutdannelsen.

Dette har motivert meg for valg av tema for min bacheloroppgave. Som lærerstudent anser jeg det som et svært viktig tema i arbeid med barn og unge. Siden jeg føler omsorgssvikt ikke har fått noe betydelig plass i pensum og undervisning, vil jeg rette søkelyset mot det selv, og ta ansvar for egen læring mens jeg fortsatt er student. Jeg ønsker å kombinere mine to utdannelser, for å kunne bidra til en bedre hverdag og livssituasjon for barn og unge som blir utsatt for omsorgssvikt. Jeg ønsker å bli en så god lærer som mulig, og dermed trenger jeg å ha denne kunnskapen når jeg om noen år skal ut i jobb.

1 Innledning

1.1 Tema

Gjennom FNs barnekonvensjon har Norge plikt til å beskytte barn mot overgrep, misbruk og utnyttning (Barne- og familiedepartementet, 2003). Til tross for det, er det høyere tall på barn som blir utsatt for omsorgssvikt, og det er muligens ennå større mørketall? 21% av dagens unge blitt utsatt for fysisk vold av foreldrene sine i løpet av oppveksten (Bufdir, 2018). I en studie av unge i alderen 16-17 år, oppdaget man at 13% hadde opplevd psykisk vold fra foresatte (Myhre, Thoresen & Hjemdal, 2015). 4,8% av jenter og 0,9% av gutter har opplevd seksuelt overgrep før de fylte 18 år (Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 61–62). En av de mest omtalte omsorgssviktsakene er Christoffer-saken fra 2005, da en åtte år gammel gutt døde etter å ha blitt mishandlet av stefaren sin, i sitt eget hjem. De ansatte på skolen var blant flere som så at Christoffer ble utsatt for omsorgssvikt. Han kom på skolen med sår, blåmerker, kuler i hodet og maltraktert ansikt. Lærerne hans mistenkte at stefaren sto bak volden (Hanssen, 2012). Christoffer døde fordi ingen grep inn tidsnok. Hvordan kan slike ting skje?

Jeg ønsker å belyse hvor viktig det er at vi som lærere har kunnskap om omsorgssvikt. Alle som jobber med barn, er viktige resurser for å avdekke eventuell omsorgssvikt så tidlig som mulig. Slik at ingen flere barn er nødt til å oppleve den tragiske skjebnen som Christoffer gjorde for 14 år siden.

1.2 Problemstilling

Med utgangspunkt i denne tematikken så blir problemstillingen i denne oppgaven følgende:

I hvilken grad og hvordan arbeider et utvalg lærere med å avdekke eventuell mistanke om elever som blir utsatt for omsorgssvikt?

1.3 Avgrensinger

For å besvare problemstillingen har jeg i tillegg valgt å ha to forskningsspørsmål for å belyse og vinkle oppgaven i den retningen jeg vil. De to underspørsmålene mine er:

- a) Hva er omsorgssvikt, og hvordan kan lærere identifisere omsorgssvikt?
- b) Hvilke plikter har man som lærer hvis man oppdager omsorgssvikt?

Spørsmål a) er med for å presentere det grunnleggende teoretiske, som er nødvendig å bringe inn i oppgaven for å svare på problemstillingen min. Spørsmål b) er med for å belyse

viktigheten av hvorfor læreprofesjonen er nødt til å lære om omsorgssvikt og hva man som lærer er pliktet til å gjøre.

Når jeg bruker begrepet omsorgssvikt, vinkler jeg det ikke mot noen spesiell form for omsorgssvikt, men snakker om fenomenet omsorgssvikt generelt. En definisjon av omsorgssvikt kommer i teorikapittelet. Mye av teorien jeg legger frem er like gjeldene for barnehage som for skole. Siden denne oppgaven er skrevet på grunnskolelærerutdanningen, velger jeg derfor kun å henvise til skole og lærere som arbeider på skolen.

For å bevare informantenes anonymitet har jeg valgt å skrive h*n gjennom resultat og drøfting kapitlene.

1.4 Oppbygging av oppgaven

I første kapittel er tematikk, problemstilling, avgrensinger og oppgavens oppbygning presentert.

I andre kapittel presenteres relevant teori for å belyse problemstilling.

I tredje kapittel fremlegges metodebruken, og begrunnelse for valg av den denne metoden, samt fremgangsmåte for innhenting av empiri.

I fjerde kapittel presenteres resultatene og funn fra datainnsamlingen, og analyse av dette.

I femte kapittel drøftes resultatene fra funnene i undersøkelsen opp mot teorien.

I sjette kapittel er det en kort oppsummering av funn, forsøk på svar på problemstillingen og funnene som har blitt gjort. Det er også noen forslag til eventuelt videre arbeid.

Avslutningsvis er det litteraturliste og vedlegg av intervjuguiden.

2 Teori

Dette kapittelet vil presentere mitt utvalg av teori som omhandler omsorgssvikt, hvordan omsorgssvikt kan identifiseres og hva som er lærerens plikt hvis man mistenker omsorgssvikt. Som teorigrunnlag har jeg valgt å benytte meg av ulike forfattere med relevant utdanning og arbeidserfaringer med tematikken. Jeg har også benyttet ulike lovverk og offentlig dokumenter om barns rettigheter og skolens plikter.

2.1 Omsorgssvikt

«God nok» omsorg for et barn innebærer at den fysiske og følelsesmessige omsorgen står i forhold til de behov barnet signaliserer, og ikke i forhold til de voksenes behov. Det handler om å sette grenser og beskytte barnet ut ifra dets alder og kompetanse (Killén, 2013, s. 32) Med omsorgssvikt forstår vi at foreldre eller de som har omsorgen for barnet påfører de fysiske eller psykisk skade eller forsømmer det så alvorlig at barnets fysiske og/eller psykiske helse og utvikling er i fare (Killén, 2012, s. 33). Omsorgssvikt er et sammensatt begrep. Det innebærer vanskjøtsel, fysiske, psykiske og seksuelle overgrep. Barn blir sjeldent utsatt for bare en av formene, og det kan ofte være spørsmål om hvilken form som er mest iøynefallende (Killén, 2012, s. 33). Vanskjøtsel er mangel på fysisk omsorg, men det er også manglende dekning av barnets kognitive, emosjonelle eller sosiale behov. Fysiske overgrep er barn som blir skadet enten ved aktiv handling eller mangel på tilsyn. Psykiske overgrep kan være en kronisk holdning eller handling hos foreldre eller annen omsorgsgiver, som er ødeleggende for, eller forhindrer utviklingen av, et positivt selvbilde hos barnet. Seksuelle overgrep er barn som blir engasjert i seksuelle aktiviteter som de hverken emosjonelt, seksuelt eller utviklingsmessig er modne for (Killén, 2012, s. 34–53).

2.2 Hvordan omsorgssvikt kan identifiseres

Det er stor variasjon på hvordan barn som har blitt utsatt for omsorgssvikt oppfører seg. Barna kan ha ulike mestrings- og overlevelsesstrategier som gjør at det blir vanskeligere for utenforstående å oppdage det, og ofte blir ikke signalene oppdaget eller de kan blir misforstått. Om man har en god relasjon til barnet, og jo bedre en kjenner barnet, jo lettere vil det være å avdekke eventuell omsorgssvikt (Drugli, 2008, s 56). Barn som lever med omsorgssvikt, får mindre oppfølging enn de har behov for, de blir gjerne mindre fleksible og får dårligere forsvarsmekanisme enn andre barn. De inntar ofte også en rolle for å bidra til å mestre livet. Barn kan ofte ta voksenrollen, de kan bli engstelige og sky, utagerende

bråkmakere eller bli klovner og sjarmtroll (Drugli, 2008, s 56). Omsorgssvikende foreldre kan blant annet kjennes igjen ved at de ikke oppfatter barnet realistisk, har realistiske forventinger til barnets følelser og avhengighetsbehov, har realistiske forventinger til barnets mestring, evne til å engasjere seg positivt i samspill med barnet, empati for barnet, evne til å prioritere barnets mest grunnleggende behov fremfor sine egne eller evne til å bære sin egen smerte og frustrasjon uten å måtte avreagere på barnet (Killén, 2012, s. 191).

Barn som blir utsatt for omsorgssvikt, har ofte en utrygg tilknytning til sine nærmeste, og de kan derfor også ha vanske med å danne tillitt til andre. De kan enten bli svært avhengige av voksne, eller ha en forsvarspreget uavhengighet av voksne. De kan være engstelige, aggressive og/eller deprimerte. De kan være enten svært passive eller svært aktive. De kan bruke dissosiering eller benekting som forsvar mot de traumene de opplever og de kan ha ulike former for psykosomatiske reaksjoner. Selvbildet og selvfølelsen er ofte dårlig, og de kan ha opplevelse av skyld og ansvar. De kan også ha utviklingsforsinkelser og lærevansker. Barn som blir utsatt for omsorgssvikt er ofte også svært lojale mot foreldrene sine. (Drugli, 2008, s 55–56).

2.3 Lærerens plikt

Nødvendigheten av samarbeidet mellom barn, foreldre, barnehage, skole og barneverntjenesten følger av samfunnsmandatet til skolen, og er nedfelt i FN's barnekonvensjon. Barnekonvensjonen er inkorporert i norsk lovgivning, og er dermed overordnet opplæringsloven (Eriksen & Germeten, 2012, s. 25). Opplæringslova §15-3, *Opplysningsplikt til barnevernet*, opplyser om at alle ansatte på skolen, er pliktige til å melde fra til barnevernet om de blant annet fatter mistanke om omsorgssvikt (Opplæringslova, 1998, §15–3). Barnehage, skole og barnevern er jevnbyrdige, men har ulike posisjoner i barn og unges liv. Lærere bør oppnå seg kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse om samarbeid og tverrfaglighet, og at dette er til det beste for barn, unge og deres foreldre (Eriksen & Germeten, 2012, s. 25). For å samarbeide må profesjonene samhandle, dette må foregå som en prosess, ikke bare som et avgrenset produkt. Gjennom tverrfaglig samarbeid er målet at ulike personer i fellesskap skal virke sammen og komme fram til et felles resultat via felles målsetting og aktive handlinger (Eriksen & Germeten, 2012, s. 27).

Barnekonvensjonens artikkel 3, *Barnets beste*, sier at barnets beste skal være det grunnleggende i alt arbeid som angår barnet. Dermed må alle handlinger og beslutninger som gjelder barnet, gjøres med utgangspunkt i hva som er best for barnet (Barnekonvensjonen,

2003). Barnevernlovens formål og oppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, skal få nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstsvilkår (Barnevernloven, 1992, § 1-1). I barnevernloven § 4-1, *Hensynet til barnets beste*, står det at alle tiltak skal som anvendes, skal legge vekt på det som er til det beste for barnet (Barnevernloven, 1992, § 4-1). Hva som er barnets beste er en skjønnsmessig og vanskelig vurdering. Skjønnsutøvelse er noe som tillegges profesjonsutøvere gjennom erfaring. Altså at læreren gjennom kunnskap om barn og gjennom erfaring, blir mer kompetent til å vurdere hva som vil være best for det enkelte barnet. Det er mange momenter som spiller inn, blant annet barnets forutsetninger og behov, foreldrekontakt og fremtid, behovet for omsorg, lek, trivsel og læring, og sist men ikke minst, barnets mening (Eriksen & Germeten, 2012, s. 48).

Når skolen, etter observasjon, kartlegging og dokumentasjon er blitt alvorlig bekymret for et barn og gjentatte ganger har tatt opp bekymringen sin med foreldre, men det ikke har skjedd forandring, har personalet plikt til å melde en sak til barneverntjenesten (Germeten & Skogen, 2011, s. 144). Forhold som vekker bekymring hos et barn, kan variere med alder og familiekontekst. Dermed er det vanskelig å gi eksakte svar på når en sak er så alvorlig at det skal sendes bekymringsmelding. Det kan være akutte enkelthendelser, eller lengre rekker med «ekkel magefølelse» som har utviklet seg over tid. Læreren skal ikke måtte stå alene med sin bekymring, og bør snakke med andre som arbeider tett med barnet, i tillegg til å informere sin nærmeste overordnet. Saker kan også drøftes anonymt med barneverntjenesten (Germeten & Skogen, 2011, s. 145). Som ansatt i en offentlig virksomhet, så er det skolen som melder bekymring, og ikke personalet som privatpersoner (Germeten & Skogen, 2011, s. 146). Å oppdage og erkjenne at noen barn blir utsatt for omsorgssvikt, kan være vanskelig. Ansatte på skolen kan vegre seg for å gripe inn, og konsekvensen blir at de unnlater å gi barnet den hjelp og beskyttelsen som det trenger. Noen ganger kan det handle om å bevare relasjonen til foreldre, andre ganger kan det handle om lærerens viten og vilje til reelt å ta innover seg at barn blir mishandlet og sviktet av sine nærmeste (Eriksen & Germeten, 2012, s. 108).

Når man jobber med barn, er det viktig å være bevisst på at alle barn ikke har det like bra, og at de ikke får den omsorgen de har behov for. Barnet er dermed avhengig av at noen ser det og våger å reagere. Ansatte i skolen skal aldri gjennomføre en ferdig vurdering av foreldres omsorgskompetanse, men gjøre seg opp en mening om barnets omsorgssituasjon for også

avgjøre om man skal sende en bekymringsmelding til barnevernet. En skal være forsiktig med å forhaste seg, og trekke konklusjoner om foreldres omsorgsevne. Samtidig må man heller ikke bli så redd for å gjøre feil, at man glemmer ansvaret som lærer overfor barn som lever i vanskelige omsorgssituasjoner (Drugli, 2008, s 57).

3 Metode

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for hvilken metode som er benyttet i studien, samt begrunnelse for valg av metode. Det vil være en beskrivelse av hvordan jeg har gått fram for å undersøke tematikken og for å finne informanter til forskingsarbeidet mitt. Hensikten med studie er å undersøke hvordan et utvalg lærere arbeider med å forebygge og avdekke omsorgssvikt i skolen. For å finne svar på problemstillingen har jeg valg å gjennomføre en kvalitativ undersøkelse. Dette fordi denne metoden gir et grundig innblikk i hvordan enkelte lærere tenker og handler slik som hensikten med oppgaven er.

3.1 Kvalitativ undersøkelse

Kvantitativ og kvalitativ metode de vanligste skillene innenfor samfunnsforskning. Hovedforskjellen mellom de to er fleksibiliteten innenfor hver av dem. Kvantitativ metode er mindre fleksibel, deltakerne blir stilt identiske spørsmål i samme rekkefølge, hvor det på forhånd er oppgitt svaralternativ (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 17). Sosiale fenomener omsettes til tallmessige størrelser som behandles av statistiske analyser (Postholm & Jacobsen, 2018, s.89). Kvalitativ metode er mer fleksibel, og har åpne spørsmål, slik at deltakeren er fri til å besvare spørsmålene med egne ord. Deltakerne har mulighet til å svare med utfyllende og mer detaljert enn ved en kvantitativ undersøkelse (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 17). Hensikten med en kvalitativ undersøkelse er å forstå og beskrive hva spesifikke mennesker gjør i sitt hverdagsliv, og hvilke meninger disse handlingene har for dem. Man ønsker å få frem grundige besvarelser, slik at forskjeller og likheter blir mer synlig (Postholm & Jacobsen, 2018, s.95). I denne oppgaven har jeg benyttet meg av kvalitativ metode, og intervjuet tre lærere. Jeg har valgt denne undersøkelsesformen fordi den gir et godt bilde på hva noen få lærere kan om omsorgssvikt. Da jeg valgte ut informantene mine, tok jeg et bevisst valg ved å spørre lærere med varierende arbeidserfaring, som arbeider på forskjellige skoler og som har utdannelsen sin fra forskjellige universitet og høyskoler. Dette for å kunne sammenligne kunnskapen deres om omsorgssvikt.

3.2 Intervju

Jeg har valgt å benytte meg av intervju i denne undersøkelsen. Dette for å finne ut hvor mye kunnskap et utvalg lærere har om tema omsorgssvikt, og hvordan deres kunnskap kommer til nytte i hverdagen som lærer. Ordet intervju kommer fra det franske ordet entrevue, som betyr felles meninger. Kunnskapen skapes i møtet mellom forsker og forskningsdeltakere (Postholm & Jacobsen, 2018, s.117). I et forskningsintervju er hensikten å utvikle kunnskap til et bestemt tema som man vil gå i dybden på. Intervju kan forekomme på flere forskjellige måter, blant annet ansikt til ansikt, over telefon eller e-post. Intervju kan dermed både være skriftlig og muntlig (Postholm & Jacobsen, 2018, s.117). Det er viktig å arbeide grundig med spørsmålene i forkant av intervjuet. Det bør være mulig å svare rikt og fyldig på spørsmålene, og det gjelder å stille spørsmål som gjør at informanten åpner seg og forteller meg egne ord om sine opplevelser (Dalen, 2011, s. 27). Jeg har gjennomført undersøkelsen ved å sende ut intervju til tre lærere. Grunnene til at det kun er tre lærere, er fordi dette er en kvalitativ undersøkelse, hvor jeg ønsker at deltakerne skal kunne svare mer fritt og utfyllende. Jeg valgte å gjennomføre intervjuene skriftlig fordi jeg er redd en del informasjon ville gått tapt om jeg hadde gjennomført intervjuene muntlig, uten muligheten til å ta opp samtalen. Hvis jeg hadde gjennomført det muntlig, og tatt notater mens samtalen foregikk, tror jeg samtalen ville blitt mindre god. Vi måtte ha stoppet slik at jeg hadde fått skrevet notater, og mye av fokuset mitt ville forsvunnet vekk fra informanten, og over på notatene. Siden undersøkelsen ble gjennomført skriftlig, uten en muntlig dialog, fikk jeg ikke mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål. Dermed har enkelte av svarene jeg har fått blitt korte og litt lite utdypet. En ting som jeg må ta stilling til er reliabiliteten av undersøkelsen. Altså hvor pålitelig dataen jeg har samlet inn er (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 23).

3.3.1 Intervjuguide

Jeg har laget en intervjuguide som hver av intervjuobjektene fikk. De har svart på spørsmålene og returnert svarskjema til meg. Med tanke på personvern har jeg levert og mottatt intervju på papir. En intervjuguide omhandler sentrale spørsmål knyttet til det man ønsker å undersøke. I prosessen av utformingen av intervjuguiden brukte jeg mye tid på å formulere spørsmålene mine, og hadde fokus på at spørsmålene skulle være åpne og ikke være ja/nei-spørsmål. Jeg ønsket at spørsmålene mine skulle gi rom for fyldige og beskrivende svar. Jeg tok utgangspunkt i problemstillingen min da jeg utformet intervjuguiden min. Spørsmålene i intervjuguiden er delt inn i temaer, som både går på lærerens personlige kompetanse, barnevernet/omsorgssvikt og arbeidsplassen. Jeg avsluttet

med et åpent spørsmål om det var noe annet informanten ønsket å tilføye. Grunnen til at jeg har valgt å stille de spørsmålene jeg har gjort, er fordi jeg ønsker å finne ut i hvilken grad og hvordan de tre lærerne jobber med å avdekke omsorgssvikt i klasserommet. Jeg fokuserte på å formulere spørsmålene slikt at lærerne har mulighet til å si hva de legger i begrepet omsorgssvikt og hvilke plikter de har om de har mistanke eller oppdager at en elev blir utsatt for omsorgssvikt.

4 Resultater

Dette kapittelet vil ta for seg resultatet fra intervjuene. Etter å ha fått svar på de tre intervjuene jeg hadde sendt ut, så jeg gjennom svarene og analyserte hva hver enkelt lærer hadde svart. Jeg har valgt å fremstille intervjudataen ved å ha en og en informant i hvert sitt kapittel.

4.1 Analyse og tolking av funn

Jeg har samlet inn empiri fra tre forskjellige lærere. Det er variasjon i hvor lenge hver av lærerne har jobbet, og dermed også variasjon i hvor mye opplevelser og erfaringer de har rundt tematikken omsorgssvikt.

4.1.1 Informant A

Den første informanten har arbeidet som lærer i 24 år, og var ferdig utdannet i 1994. Læreren tok spesialpedagogikk som fag, og hadde praksis hos en sosiallærer og fikk dermed se hvordan det arbeidet foregikk. Informanten er usikker på om det var nok undervisning om omsorgssvikt under utdannelsen, men mener at det er av erfaring man lærer mest.

Læreren sier det ikke behøver å være merkbart om elever blir utsatt for omsorgssvikt. Vanlige mangler, som kan indikere omsorgssvikt, kan være mangel på utstyr, lekser som ikke er gjort eller rutiner ikke blir fulgt opp. Barnet kan føle på utrygghet, kan være utagerende, umotivert, oppfarende, trøtt og/eller uopplagt. Enkeltvis så er ikke slike hendelser eller oppførsel bekymringsverdige, men man må se på helheten og om dette er noe som vedvarer over en viss tid. Kjennetegn som kan utløse bekymring ved foreldrene er hvis man ikke får kontakt, hvis de ikke møter opp til møter, avtaler og samtaler. Det kan også være spesielle type adferd, som for eksempel språkbruk og avvikende holdninger og verdier, eller tydelig neglisjering av barnet sitt. Læreren synes h*n har en del kunnskap etter å ha så lang praksis, men at man alltid kan lære mer og at det hadde hjulpet med mer kunnskap. Likevel føler informanten at

hovedproblemet er at man ikke har nok tid til å jobbe med barna man har tatt mistanke om. Ved mistanke sier læreren at man må undersøke saken nærmere, ved å snakke med barnet, med venner (uten å avsløre hva man er ute etter) og samtale med foreldrene. Man må melde fra til ledelsen og diskutere eventuelle tiltak, som for eksempel PPT eller barnevernet, dette avhenger av alvorlighetsgraden og sakens art.

Læreren har sendt inn en bekymringsmelding. Da var det seksualisert atferd i ung alder, søsken som har hatt store problemer og foreldre som viste litt fiendtlig holdninger til læreren/skolen. Læreren arbeider med eldre barn, og eventuelle bekymringsmeldinger har blitt sendt inn tidligere. Læreren husker ingen situasjoner hvor det har vært mistenkte, men valgt å ikke sende inn bekymringsmelding. Informanten tror at grunnen til at mange lærere ikke sender inn bekymringsmeldinger er fordi mistankene er for vage og fordi man har for lite konkrete bevis.

På arbeidsplassen husker ikke læreren å ha hatt noe særskilt opplæring om omsorgssvikt, og ved mistanke har skolen rutine på å undersøke saken nærmere, og snakke med barn og foreldre. Det har heller ikke vært tilbud om kurs eller etterutdanning om tematikken. Læreren opplever et godt klima for å diskutere eventuell mistanke. Det er lett å spørre andre og man får gode råd. Det er andre i kollegiet som har mer erfaring med barn som ikke har det bra hjemme, og det er åpenhet for å diskutere med kollegaer og ledelsen.

4.1.2 Informant B

Andre informant er nyutdannet, og har jobbet som lærer i 1 ½ år. Læreren er adjunkt med opprykk. Læreren fikk minimalt med opplæring om omsorgssvikt gjennom utdannelsen, og det er ikke noe spesielt informant sitter igjen med etter endt utdanning. Informanten sier samtidig at h*n savnet å lære om omsorgssvikt under utdannelsen, men læreren ble først oppmerksom på dette etter å ha begynt å jobbe.

Læreren sier at omsorgssvikt er et vidt begrep. Det er foresatte som både psykisk og fysisk mishandler ungen sin. Barnet har det ikke bra, og de er dermed ikke klare for å motta læring på skolen. Det er ikke noe fasitsvar på kjennetegn ved elever som blir utsatt for omsorgssvikt, og det varierer fra individ til individ. Eksempel læreren kommer med er unormal seksuell atferd for alderen, utagerende atferd eller innesluttethet. Samtidig poengterer læreren at det er normalt å kunne være innesluttet eller utagerende, uten å være utsatt for omsorgssvikt. For å

avdekke eventuell omsorgssvikt, så er relasjonene til elevene det helt avgjørende, man må kjenne elevene for å kunne forstå om noe ikke er som det skal. Kjennetegn hos foreldrene kan være holdninger foreldrene har ovenfor barnet sitt. Det kan også være at foreldrene overser det læreren råder foreldrene til å følge opp bedre, for eksempel at lekser må gjøres. Enkelte foreldre tar til seg rådene de får, mens andre ikke gjør det, og det er ved slike situasjoner foreldrene kan utløse bekymring. Læreren føler ikke selv at h*n har nok kunnskap om omsorgssvikt, og det kunnskapen informantene har i dag, har h*n lært gjennom praksis etter å ha begynt å jobbe. Det viktigste læreren har lært, er å være en støttespiller som elevene kan betro seg til. Ved bekymring for et barn, diskuterer læreren saken med de andre lærerne på trinnet og avdelingslederen. Sammen så legger de en plan for hva de skal gjøre videre.

Læreren har sendt inn bekymringsmelding når det har vært mistanke om ekstrem vold og seksuelle overgrep. Eleven hadde lenge hatt en seksuell atferd, men etter en ferie eskalerte det veldig. Det har også vært flere andre ganger, hvor læreren har vært bekymret, men ikke sendt inn. Det vanskelige ved å sende inn bekymringsmelding er skulle ha videre samarbeid med foresatte. Når mistanken er vag, så tenker man på fremtidig samarbeid med foreldre, og det er det som har gjort at informantene ikke har sendt inn. Informantene sier at det kan være lurt å avvente å se om situasjoner kan bedre seg. Hvis det skjer en bedring av seg selv, så er det lurt å ikke ha sendt inn en bekymringsmelding med tanke på samarbeid med foresatte.

Informantene tror at flere lærere hadde sendt bekymringsmelding om det hadde vært anonymisert, og det er med tanke på samarbeidet med foreldre. Som melder får man heller ikke vite saksgangen, hverken om det skjer noe eller om saken blir henlagt. I enkelte tilfeller så vet man ikke om man forbedrer eller forverrer situasjonen for barnet.

Behandlingsprosessen i barnevernet tar også lang tid, om mens man venter på at noe skal skje, kan det gå negativt utover barnet.

På arbeidsplassen har ikke læreren hatt noe opplæring eller kurs om omsorgssvikt, men det er i langtidsplanen til skolen. I utgangspunktet skal det gis opplæring om omsorgssvikt i løpet av hvert fjerde år, men det kan ofte gå lengre tid. Til tross for at det ikke er mye opplæring på arbeidsplassen, så er det mye erfaringsdeling, som læreren har lært mye av. Informantene avslutter med at tema er kjempevanskelig, men det er så viktig! Det er veldig vanskelig å oppdage, og at relasjonen med elevene er det mest sentrale for å oppdage noe galt.

4.1.3 Informant C

Den tredje informanten har jobbet som lærer i 8 år, og var ferdigutdannet allmennlærer i 2010. Læreren kan ikke huske å ha lært noe om omsorgssvikt i løpet av utdannelsen, og synes det er synd det er slikt.

Læreren oppfatter omsorgssvikt som så mangt. Det kan være alt fra å ikke ha det man trenger av nødvendige ting til å få nok oppmerksomhet og bli riktig aktivisert. Det er alt fra at elever ikke har matpakke og nødvendige ting på skolen, til at de blir utsatt for grove overgrep, både fysisk og psykisk. Læreren opplever blant flere av elevene at foreldrene ikke er flinke nok til å følge dem opp. Elever som blir utsatt for vold er det lett å kjenne igjen, da atferden til disse elevene ofte gjenspeiler slik de har det hjemme. De er utagerende og voldelige. Læreren har også opplevd elever som blir mye overlatt til seg selv, en gang måtte en elev arrangere sin egen bursdag. Samme elev fortalte også om at han ofte ikke spiser middag fordi ingen lager mat til han, og at han ofte sover alene på kvelden fordi foreldrene drar ut. Læreren opplever at elever som blir utsatt for omsorgssvikt ofte har en oppførsel som skiller seg ut fra andre, og fra hva man vil oppfatte som «normal». I tillegg kan disse elevene ha utfordringer i samarbeidsoppgaver og i lek. Elevene kan være utenfor og ha vanskeligheter med å føle seg inkludert, som igjen fører til mer negativ atferd og oppførsel. Læreren synes også det er bekymringsfullt med elever som «henger» i nærmiljøet i flere timer etter at skoledagen er slutt, det er ingen som har regler for når de må være hjemme. Disse foreldrene har lite kontroll på hva barna deres gjør. Foreldre som ikke viser interesse og følger opp ting som avtales, foreldre som ikke har gitt barnet nødvendig utstyr eller foreldre som er hissig kan utløse bekymring. Læreren føler at h*n har nok kunnskap om omsorgssvikt og barnevernets arbeid. På skolen er det tett samarbeid med barnevernet og de kommer på skolen en gang hvert skoleår for å gi informasjon. I tillegg er barnevernet lett tilgjengelig på telefon også. Læreren skulle derimot ønske at flere av hjelpetiltakene under barnevernet, ikke var under dem. For flere familier er tanken på barnevernet utfordrende, og mange tror barna deres blir tatt i fra dem. Når læreren føler seg kompetent og har kunnskap om barnevernet og deres hjelpetiltak, er det lettere å fortelle foreldre om disse og å få de til å oppsøke barnevernet på eget initiativ. Dersom læreren fatter mistanke om bekymring melder h*n bekymring til ledelsen, også blir de enig om hvordan de skal gå videre i hver enkelt situasjon. Læreren kan i noen tilfeller ringe barnevernet og forklare bekymringen og situasjonen og få tips fra dem.

Læreren har sendt bekymringsmelding, eleven fortalte urovekkende ting direkte til læreren og spurte indirekte om hjelp. Læreren har og vært i situasjoner hvor det har vært mistanke, men har i enighet med ledelsen kommet frem til å ikke sende bekymringsmelding. På informantens skole er en av de største grunnene til at de ikke sender bekymringsmelding, fordi de ikke får støtte fra ledelsen. Læreren opplever det som at de må kjempe for å overbevise ledelsen om at de er bekymret for elever.

Læreren tilføyer tilslutt at det generelt er mye omsorgssvikt på skolen, og at man dessverre ser seg litt «blind» på ting fordi det begynner å normaliseres. Dermed blir oppdragelsesvold nesten en helt naturlig del av hverdagen til elevene. I tillegg synes informanten at det er slitsomt når man må kjempe for å overbevise ledelse på skolen for sin bekymring, og dermed gir man dessverre opp noen kamper.

5 Tolkning og drøfting

I dette kapittelet vil det være en drøfting av min problemstilling og teorigrunnlag opp mot informantenes svar. For å gjøre det så oversiktlig som mulig, har jeg delt kapitelet i fem deler. Først vil det være en generell tolkning av lærernes kunnskap og erfaringer, deretter hva som utløser bekymring hos de tre lærerne, så et avsnitt med lærernes arbeid med å avdekke omsorgssvikt, etter det er det et avsnitt om tverrfaglig samarbeid og tilslutt et avsnitt om at vi som lærere må tørre å se omsorgssvikten.

5.1 Tolkning av lærernes kunnskap og erfaringer

Jeg synes at svarene jeg fikk fra lærer A og C er generelle, og de gir en videre definisjon på hva som kan gjenkjennes som omsorgssvikt hos elevene. Lærer B legger veldig mye vekt på seksualisert atferd og seksuelle overgrep. Gjennom svarene jeg mottok, synes jeg at dette gikk igjen mye hos lærer B. Jeg har tenkt at dette kan gjenspeiles i lengden på lærernes arbeidserfaring. Lærer B har jobbet som lærer i litt over 1 ½ år, mens lærer A og C har jobbet som lærer i 24 og 8 år. Jeg mistenker at lærer B muligens kun har vært involvert i en enkelthendelse som kan omhandle seksuelt overgrep, og dermed blir mye av svarene til læreren basert på denne erfaringen. De to andre lærerne nevner få enkelt hendelser, og besvarer spørsmålene på et mer generelt nivå. Jeg tenker at en mulig grunn til dette kan være at lærer A og C har en del flere års erfaring, har de sett flere elever som har levd med omsorgssvikt enn hva lærer B har gjort. Samtidig kan lærer B ha opplevd en større og mer dramatisk hendelse enn de to andre, og at læreren dermed velger å vektlegge denne hendelsen i svarene sine. Lærer C skriver også at h*n jobber på en skole hvor det generelt er mye omsorgssvikt, og at det derfor er lett å se seg «blind» på hva elevene opplever. Dermed kan det hende at læreren egentlig ser og er klar over mer omsorgssvikt, enn hva som kommer fram i svarene som er gitt. Det jeg sitter igjen med etter å ha analysert svarene til lærer C, er at det er de mest ekstreme tilfellene av omsorgssvikt som blir eksemplifisert. Jeg sitter også igjen med inntrykket av at flere av elevene er utsatt for omsorgssvikt, med at de forsvinner i mengden med de mer alvorlige sakene.

Det som går igjen i svarene til alle tre, er at den kunnskapen de har fått, har de ervervet seg gjennom praksis. Alle tre føler de har lært for lite om omsorgssvikt gjennom utdannelsen sin. Det varierer mellom de tre informantene om hvor mye de har blitt kurset etter å ha begynt å jobbe. Lærer A og B har ikke hatt noe særskilt opplæring om omsorgssvikt på arbeidsplassen

(på lærer B sin skole er planen at det skal skje i løpet av de neste årene). På lærer C sin skole er det tett samarbeid med barnevernet, og de kommer årlig på skolen å gi informasjon. De er også lett tilgjengelig på telefon. Her skulle jeg gjerne fulgt opp med et oppfølgingsspørsmål til lærer C, for og funnet ut om hva de får informasjon om fra barnevernet. Er det informasjon om hva barneverntjenesten gjør, hvordan lærerne kan bedre skolehverdagen til elevene eller noe helt annet? Uansett hva denne informasjonen er, så synes jeg det er et godt tiltak. Ved at de to ulike institusjonene har kjennskap til hverandre, vil terskelen for samarbeid blir lavere. Som det står i FNs barnekonvensjon, er det en nødvendighet at det er et samarbeid mellom skolen og barneverntjenesten. Eriksen & Germeten (2012) sier også hvor viktig denne kunnskapen om hverandre, og samarbeidet mellom de ulike institusjonen er for å gjøre det som er best mulig for barnet

5.2 Hva utløser bekymring hos lærerne?

De tre lærerne nevner alle ting som utløser bekymring for dem. Noe går igjen hos alle tre, samtidig som er det litt variasjon hva hver av dem opplever som urovekkende. Informantene nevner mangel på utstyr, lekser som ikke har blitt gjort eller at foreldre ikke følger opp barna sine, mangel på oppmerksomhet og riktig aktivisering som ting som kan utløse bekymring hos dem. Lærer A nevner også at barnet kan føle seg utrygg, kan være utagerende, umotivert, oppfarende, trøtt og/eller uopplagt. Informant B nevner at unormal seksuell atferd, utagerende atferd eller innesluttethet hos elevene kan utløse bekymring hos læreren. Lærer C sier at elever som blir utsatt for vold er lette å kjenne igjen, da atferden ofte gjenspeiler slik de har det hjemme, de er utagerende og voldelige. Alt det lærerne nevner, er faktorer som man finner igjen i litteraturen for hva som er kjennetegn hos barn som blir utsatt for omsorgssvikt. I følge Killén (2012) og Drugli (2008) kan blant annet elever ofte kan ha utrygg tilknytning, være veldig avhengige eller uavhengig av voksne rundt seg, dårlig selvfølelse og selvilde eller ha lærevansker om de blir utsatt for omsorgssvikt. Jeg føler lærerne hver for seg har et litt smalt syn på hva som utløser bekymring hos hver enkelt, men setter man det sammen har de et godt å brett syn på bekymringsfaktorer. Lærer A legger fokus på væremåten til elevene, lærer B har mye fokus på seksuell atferd, men nevner også utagerende atferd og innesluttethet, mens lærer C har fokus på voldelig oppførsel. Det kan være et bevisst valg lærerne tok da de svarte på spørsmålene, og forskningen min hadde lagt til rette for en dialog mellom meg og informantene, kan det hende de ville utdypet svarene sine. Dette er en feilkilde jeg må ta med i betraktning ut ifra mine funn. Drugli (2008) sier at det er stor variasjon på hvordan barn som blir utsatt for omsorgssvikt oppfører seg, og det er akkurat det jeg har funnet ut gjennom

svarene til de tre lærerne. Alle tre svarer på hva de opplever som bekymringsverdig, de svarer forskjellig, men alle ulikhetene er bekymringsfaktorer som kan tyde på at barna blir utsatt for omsorgssvikt.

Jeg savner at lærerne sier noe mer om ulike mestrings- og overlevelsesstrategier elevene kan ha for å skjule omsorgssvikt. Lærer A sier at barnet kan være utrygge, utagerende, umotivert, oppfarende, trøtt og/eller uopplagt. Lærer B kommer med eksempler om unormal seksuell atferd for alderen, utagerende eller innesluttethet. Lærer C nevner at elever som blir utsatt for vold, ofte har en voldelig atferd, og at elevene ofte kan ha en atferd som skiller seg ut fra hva man oppfatter som «normal». Litteraturen sier at barn ofte kan innta en voksenrolle, bli sky og engstelige, utagerende eller oppføre seg som «klovner» om de blir utsatt for omsorgssvikt. Disse karaktertrekkene er noe man finner i de fleste klasserom, og jeg har selv erfart det gjennom praksis. Selvfølgelig behøver det ikke å bety at alle elever som er engstelig, veldig voksne i oppførselen eller som lager mye uro i klasserommet er utsatt for omsorgssvikt, men det kan være ting man burde se etter hos elevene om man kanskje har en litt dårlig følelse angående eleven på andre områder. Som litteraturen sier; disse signalene behøver ofte ikke å bli oppdaget eller de kan bli misforstått. Hvis man for eksempel har en veldig flink og pliktoppfyllende elev i klasserommet, som tar mye ansvar, rydder og gjør det som forventes av eleven, har jeg full forståelse for at man som lærer ikke tenker på at denne eleven kan være utsatt for omsorgssvikt. Jeg tenker det heller vil være naturlig å tenke at dette er en elev med god oppdragelse, og som er en sterk resurs som kan bidra med mye positivt inn i skolehverdagen. Eller om man har en urolig elev i klasserommet, som ofra tøyser og tuller mye, kan det være lett som voksen å tenke at denne eleven ikke er moden nok for skolehverdagen, ikke har hatt regler hjemme eller ikke er interessert i hva det undervises om.

I et klasserom vil det alltid være elever som oppfører seg slik som jeg har eksemplifisert ovenfor, uten å være utsatt for omsorgssvikt. I mange tilfeller vil det også ikke være noe større årsaksforklaring enn det jeg har skrevet. Innimellom vil det være noen elever som har denne atferden, og som er utsatt for omsorgssvikt, og det er de elevene vi må klare å luke ut. Det kan være lurt å ha det i bakhodet, og at man vurderer elevenes væremåte og oppførsel jevnlig. Det kan være flere små hendelser og noen små ting ved væremåter, som i et større bilde kan føre til at man velger å sende inn en bekymringsmelding. Lærer A og B poengterer at negativ atferd ikke behøver å bety at elevene er utsatt for omsorgssvikt, men det kan være det. Det er det samme jeg prøver å eksemplifisere her. Slik oppførsel kan være

overlevelsestrategier barna har for å skjule omsorgssvikten, samtidig som at denne oppførselen bare kan være elevenes naturlige måte. Lærerne kan ha denne kunnskapen som jeg savner i svarene, men jeg synes alle tre vektlegger den utagerende og forstyrrende atferd, som tilsynelatende er «lett» å oppdage. Jeg tenker at med mer kunnskap, mer etterutdanning og mer veiledning vil det være lettere for lærerne og oppdage de flinke, stille og pliktoppfylgende elevene som også blir utsatt for omsorgssvikt.

5.3 Lærernes arbeid med å avdekke av omsorgssvikt

Lærer B og C sier begge at omsorgssvikt er et vidt og bredt begrep, og at det er mye forskjellig som kan oppfattes som omsorgssvikt. Lærer B nevner psykisk og fysisk mishandling, og nevner gjentatte ganger gjennom besvarelsen seksuelle overgrep. Lærer C nevner fysisk vold. Lærer A sier ikke noe om omfanget av begrepet omsorgssvikt, men sier at omsorgssvikt ikke behøver å være merkbart og nevner eksempler på bekymringsfaktorer. Som jeg henviser til Killén (2012) i kapittel 2.1, er omsorgssvikt et sammensatt begrep som deles inn i vanskjøtsel, fysiske, psykiske og seksuelle overgrep. De tre sistnevnte formene for omsorgssvikt, nevner lærer B og C med fagbegrep. Omsorgssvikt i form av vanskjøtsel nevner alle tre lærerne, men ingen av de bruker fagtermen for det. Vanskjøtsel er mangel på fysisk omsorg, i tillegg til mangel på kognitive, emosjonelle og sosiale behov. Siden alle tre lærerne gir eksempler på omsorgssvikt som går under denne kategorien, er det kanskje den formen for omsorgssvikt som er vanligst, samtidig som det er vanskelig å sette fingeren på når det går over til å bli omsorgssvikt. Lærer A gir eksempler som mangel på utstyr, lekser og rutiner som ikke blir fulgt opp og mangel på kontakt og samarbeid med foreldre. Lærer B nevner foreldres holdninger ovenfor barnet og dårlig samhandling med læreren som eksempler på omsorgssvikt som kan kategoriseres som vanskjøtsel. Lærer C eksemplifiserer med mangel på matpakke og nødvendige ting på skolen, mangel på oppmerksomhet og aktivisering, dårlig foreldreoppfølging, barn som blir overlatt mye til seg selv og mangel på grensesetting og regler hjemme.

Ifølge opplæringslova § 15-3 (1998), har alle ansatte i skolen plikt til å melde fra til barneverntjenesten om de fatter mistanke om omsorgssvikt. Er det som er nevnt ovenfor omsorgssvikt? Man kan stille seg spørsmålet om det omsorgssvikt om eleven mangler utstyr, om det er dårlig samhandling med foreldre rundt hva som er barnets beste eller om barnet blir overlatt mye til seg selv og har litte regler. Folks meninger vil kanskje være delt, og noen vil kanskje tenke at det ikke er «alvorlig nok» til å melde i fra til barneverntjenesten. Som

Germeten & Skogn (2011) sier, så er det vanskelig å si eksakt hva som gjør en mistanke alvorlig nok til å sende en bekymringsmelding. Det kan enten være mistanke over lengre tid eller akutte enkelthendelser. Etter observasjon og samtale med foreldre, og hvor det ikke skjer forandring, har man som lærer plikt å melde til barnevernet. Det er en skjønnsmessig og vanskelig vurdering, ifølge Eriksen & Germeten (2012), og dermed finnes det ikke noe svar på hva som er «alvorlig nok» eller «bekymringsverdig nok» til å sende inn bekymring til barnevernet. Skjønnsutøvelsen er noe vi tilegner oss som profesjonsutøvere, altså gjennom jobben som lærere. Gjennom kunnskap, erfaring og arbeid med barn, vil vi forhåpentligvis opparbeide oss erfaringer som kan være med å bidra til å hjelpe oss med å vurdere slike dilemmaer.

Barnekonvensjonens artikkel 3, sier at alt arbeidet som foregår rundt barnet, skal være for barnets beste. Dette er noe jeg tenker man som lærer alltid burde tenke på når man står ovenfor slike dilemmaer. Det er viktig at man klarer å sette sine egne behov til side slik at man tenker på hva som er det beste for barnet. Det nytter ikke å tenke at samarbeide med foreldre i fremtiden vil bli problematisk, hvis det går på bekostning av barnets livskvalitet. Selvfølgelig er foreldresamarbeid viktig, men om man unngår å se problemene fordi man ikke ønsker å havne i en ubehagelig situasjon med foreldre, er det ikke heldig. Det finnes ingen fasitsvar på hvordan man avdekker omsorgssvikt. De bekymringsfaktorene som er nevnt tidligere, er noe man kan se etter. Samtidig sier Drugli (2008) at det er stor variasjon på hvordan barn som blir utsatt for omsorgssvikt oppfører seg. Drugli sier også at god relasjon til barnet vil påvirke i positiv retning mot å avdekke eventuell omsorgssvikt. Det er veldig fint hvordan lærer B poengterer at det er helt avgjørende å kjenne eleven for å kunne forstå at noe ikke er som det skal. Jeg savner at de to andre lærerne sier noe om viktigheten av god relasjon til elevene sine for å avdekke omsorgssvikt, men dette er jeg igjen nødt til å ta med i betraktning som en mulig feilkilde siden jeg ikke fikk stilt oppfølgingsspørsmål rundt dette.

Både Drugli (2008) og Killén (2012) sier noe om hva som kan være kjennetegn ved omsorgssvikende foreldre. Foreldre oppfatter ikke barna sine realistisk, har ikke realistiske forventninger til barnas følelser, avhengighetsbehov og mestringsnivå, foreldre som ikke klarer å engasjere seg positivt i samspill, ha empati for barnet og evne til å sette barnet før seg selv. Alle tre lærerne har erfaringer og gode refleksjoner rundt hva som vekker bekymring ved foreldres oppførsel. Alle lærerne nevner samarbeid mellom skole og hjem som eksempel. Lærer A gir også eksempel på foreldre som ikke møter opp til møter, avtaler og samtaler. I

tillegg til væremåte ovenfor barnet, dårlige atferd som språkbruk og avvikende holdninger og veldig tydelig neglisjering av barnet. Lærer B gir eksempel på foreldre som ikke følger råd som læreren gir. Mens lærer C gir eksempel på foreldre som ikke følger opp barnet sitt.

5.4 Tverrfaglige samarbeid

Det er flere offentlige instanser som er til for barn, og skolen og barneverntjenesten er to av disse. Eriksen & Germeten (2012) sier at de har ulike posisjoner og påvirkning på barnas liv, men de er samtidig jevnbyrdige. Dermed bår man som lærer oppnå seg kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse om samarbeid og tverrfaglighet. Målet med det, er at ulike profesjoner i fellesskap kan virke sammen, og komme frem til det beste for barnet. De tre lærerne opplever alle et godt klima på skolen for å rådføre og snakke med kollegaer og ledelse ved eventuell mistanke. Lærer C sier at på sin skole er det tett samarbeid med barnevernet, og at de årlig kommer på skolen for å gi informasjon. I tillegg er barnevernet lett tilgjengelig på telefon. Det virker ikke som lærer A og B og lignende tverrfaglig samarbeid med barneverntjenesten på sine skoler. Barnevernets formål er å sikre at barn og unge som lever under skadelige forhold, skal få nødvendig omsorg og hjelp til rett tid. Dette er også nedfelt i barnevernloven §4–1, at alle tiltak som anvendes, skal være til det beste for barnet. Altså det samme som vi finner i barnekonvensjonens artikkel 3.

Et eksempel som kan være med å understreke hvor viktig det er med tverrfaglig samarbeid er hvordan profesjoner i det moderne arbeidslivet spesialiseres mer og mer. Lærerutdanningen deles inn fra 1-7 og 5-10, og her igjen velger studentene fag man fordypet seg i. En fordel er at man blir ekspert på sitt område, en konsekvens er at vi får et smalere kunnskapsområde. Dermed vil man gjennom tverrfaglig arbeid utfylle hverandre. Hvis de ulike profesjonene deler sin kunnskap med hverandre, vil det åpne opp for en mer helhetlig forståelse av det vi jobber med. Det åpnes for nye måter å samarbeide og at det kan finnes flere forskjellige løsninger på et problem. Baktanken med det, er igjen at vi ønsker å skape et best mulig liv for barn og unge som lever i vanskelige livssituasjoner. Ved at samarbeidet er så tett på lærer C sin skole, tror jeg det er mulig å oppnå et godt samarbeid mellom de ulike instansene, og det igjen fører forhåpentligvis til endringer for barn som lever med omsorgssvikt.

5.5 Vi må tørre å se omsorgssvikten!

Det er viktig at man som lærer er bevisst på at alle barn ikke har det like bra. Vi som lærere er nødt til å tørre å se det, for barnet avhenger av at noen våger å reagere. Noen ganger kan man velge å unngå og se problemene, enten for å bevare freden med foreldre, andre ganger fordi man ikke har viten eller vilje til å ta innover seg at et barn blir mishandlet og sveket. Som Drugli (2008) sier, så skal ikke ansatte i skolen gjennomføre en ferdig vurdering, men man skal gjøre seg opp en mening, for å så ta kontakt med barnevernet. Man skal ikke forhaste seg og trekke konklusjoner for fort, samtidig som man ikke må bli for redd for å gjøre feil.

Læreren skal ikke måtte håndtere bekymringen alene. Det er viktig å huske at personal på skolen ikke melder en sak som privatperson, men at skolen som institusjon melder bekymring. Alle de tre lærerne har sendt inn bekymringsmeldinger. Lærer A og B har sendt inn ved seksuell atferd, lærer B mistenkte også ekstrem vold ved den hendelsen som ble beskrevet i intervjuet. Lærer C har sendt ved at en elev selv har fortalt urovekkende ting og indirekte spurt om hjelp.

Ut ifra tallene jeg visste innledningsvis, blir 21% utsatt for fysisk vold, 13% har opplevd psykisk vold, mens nesten 6% har blitt utsatt for seksuelle overgrep (Bufdir, 2018; Myhre, Thoresen & Hjemdal, 2015; Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 61–62). For å eksemplifisere det, om vi tar utgangspunkt i den største prosent, altså at 21% av unge under 18 år har blitt utsatt for fysisk vold, vil det si at litt over 2 av 10 elever i klasserommet blir eller har blitt utsatt for vold av foreldrene sine. Tallene sier ikke noe om de samme har blitt utsatt for flere former for overgrep, og heller ikke noe om omfanget av overgrepene. Jeg tenker at om man har jobbet som lærer i henholdsvis 24 og 8 år, burde man ha vært borti flere saker som har så stor alvorlighetsgrad at man sender inn en bekymringsmelding til barneverntjenesten. Lærer A sier h*n arbeider med eldre barn, og at eventuelle bekymringsmeldinger har blitt sendt inn tidligere. Jeg føler dette rett og slett er en dårlig unnskyldning for å ikke tørre og se problemene. Som nevnt tidligere føler jeg lærer C eksemplifiserer de mest dramatiske situasjonene læreren har vært borti. Lærer C sier også at mye av grunnen til at det ikke har blitt sendt inn flere bekymringsmeldinger er fordi det ikke er støtte fra ledelsen. Lærer B har ikke jobbet lenge som lærer, men har allikevel på den korte tiden sendt inn bekymringsmelding til barnevernet. Ut ifra tallene over, har nok flere av elevene blitt utsatt for omsorgssvikt i denne lærerens klasserom også. Gjennom svarene jeg har mottatt, vet jeg ikke om lærerne har sendt inn en eller flere bekymringsmeldinger. Sannsynligheten for at

læreren har gjort det er stor, i hvert fall om man tar utgangspunkt i antallet som blir utsatt for omsorgssvikt.

De tre situasjonene som de tre lærerne nevner, hvor de har sendt inn bekymringsmelding, er veldig dramatiske situasjoner. Jeg har full forståelse for at det er vanskelig å stå i en situasjon, for å avgjøre om man skal melde bekymring eller ikke. Lærer C sier at h*n har ringt og drøftet saker med barnevernet, det er kanskje noe de to andre lærerne også burde gjøre for å en annen profesjons mening om saken. Lærer A husker ingen situasjoner hvor det har vært mistanke, men ikke valgt å sende inn bekymring. Kanskje det kan tyde på at læreren har sendt inn flere bekymringsmeldinger? Sett i fra tallene over, er det omtrent umulig at læreren ikke har vært borti andre saker enn én i løpet av 24 år. Lærer B har vært i situasjoner hvor det har vært oppe til diskusjon, men valgt å ikke sende bekymringsmelding. Lærer C har vært i flere situasjoner hvor det ikke har blitt sendt inn bekymringsmelding, og ofte handler det om at ledelsen ikke er på lærerens side. Jeg synes det er veldig dumt at ledelsen motarbeider lærerne på denne måten. Om man setter det litt på spissen, hvis læreren hadde sendt bekymringsmelding hver gang h*n følte det var et behov for det, kanskje hadde oppdragelsesvolden som lærer C snakker om minsket? Lærer C skriver videre, det er flere familier som ikke ønsker hjelp av barnevernet. Dette fordi de assosierer barnevernet med å bli tatt fra barna sine. Barnevernet er ikke ute etter å ta fra barna fra foreldrene, men å gjøre det som er best for barnet. I de fleste tilfeller har barnet det best hos foreldrene sine, med de kan trenge hjelp i form av for eksempel avlastning, veiledning eller ander ting. Dette er det barneverntjenesten som må undersøke, vurdere og eventuelt iverksette. Vi som lærere, skal kun observere det vi ser. Ved «for dårlig magefølelse», skal vi melde fra vår bekymring, og la en annen yrkesgruppe som har akkurat samme intensjon som oss, barnets beste, avgjøre hva som bør skje fremover.

6 Avslutning

I min forskning har jeg sett på i hvilken grad og hvordan et utvalg lærer arbeider med å avdekke eventuell mistanke om elever som blir utsatt for omsorgssvikt. Jeg har sett på hvordan de definerer omsorgssvikt og hva de gjør ved mistanke. Jeg har med relevant teori, drøftet besvarelsene til de tre lærerne i lyset av denne teorien, samtidig som jeg har gjort rede for mine tanker og meninger om tematikken og svarene til lærerne. Selv om lærerne har ulik arbeidserfaring synes jeg de i stor grad har reflektert godt rundt spørsmålene, og samtidig oppfatter jeg de har samme forståelse av tematikken. De har nevnt mye av det samme, når de skal beskrive hva de ser på som omsorgssvikt og hva de gjør for å undersøke saken videre. Jeg synes de største forskjellene i besvarelsene er erfaringene de har med samarbeid med barnevernet, hvor lærer C har en del mer enn lærer A og B. Jeg sitter igjen med det inntrykket at siden det er mye omsorgssvikt på lærer C sin skole, er det tettere samarbeid med barnevernet. Jeg tenker at det er helt naturlig, men samtidig hadde det kanskje vært en god idé og hatt den samme type samarbeid på andre skoler. Slik at det ikke behøver å være så «skummelt» å ta kontakt med barnevernet for en anonym samtale og/eller veiledning på hva man bør gjøre. Jeg synes det er vanskelig å gi et eksakt svar på problemstillingen min, og kanskje til og med umulig. Jeg konkluderer dermed med at det ikke er tydelig svar på problemstillingen, men at jeg gjennom oppgaven har belyst erfaringene til de forskjellige lærerne, og hva de gjør for å avdekke eventuell mistanke om elever som blir utsatt for omsorgssvikt, hva de legger i begrepet omsorgssvikt, hvilke tegn som kan utløse bekymring og hvilke plikter de har.

Denne tematikken er stor og omfattende, og det er mye jeg kunne tenkt meg og sett på ved videre arbeid. Jeg ville blant annet sett på Maslows behovspyramide, med hva som er de viktigste behovene i et barns liv, for deretter vurdert hva som eventuelt er grunn nok til å sende bekymringsmelding. Gjennom barnevernstudiet lærte jeg om flere prinsipp, og to av dem er det biologiske prinsipp og mildeste inngreps prinsipp. Disse prinsippene går ut på at barn i utgangspunktet skal vokse opp hos sine biologiske foreldre og at man ikke skal bruke strengere tiltak enn nødvendig (NOU 2012:5, s. 41). En annen ting jeg også gjerne kunne forsket videre på, er meldestatistikken fra skoler i forhold til antall barn som blir utsatt for omsorgssvikt. Videre fra dette ville jeg sett på hva man kan gjøre med utdanning og arbeidsplasser for å bedre samarbeide med barnevernet. Jeg kunne gjerne drøftet hvordan det burde vært mer fokus på tematikken under utdanning og hva skolene burde gjøre for å ha et tettere samarbeid med barnevernet.

Gjennom mer kunnskap i utdanning og tverrfaglig samarbeid, ville kanskje Christoffer levd i dag. Det er umulig å vite svaret på dette, men hadde lærerne på skolen hans hatt mer kunnskap, hadde barneverntjenesten grepet inn og hadde det tverrfaglige samarbeidet vært bedre, hadde svaret kanskje vært ja? Jeg har et så utrolig stort ønske, om at ingen andre barn er nødt til å oppleve det samme som forsvarsløse Christoffer gjorde. Allikevel dukker det opp lignende saker i media med jevne mellomrom. Jeg har troen på at et tettere samarbeid og tverrfaglig arbeid, mer kunnskap om hverandre og lærere som tørr å følge magefølelsen og stå opp for sine meninger, vil det være mulig å unngå slike grusomme ting på ny!

Litteraturliste

- Barne- og familiedepartementet. (2003). *FNs konvensjon om barns rettigheter. (rev. utg.)*. Oslo: Departementet. Hentet fra:
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Barnekonvensjonen. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8. januar 1991: Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-100). Hentet fra
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Bufdir (2018). *Barn utsatt for vold i familien*. Hentet fra
https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Barn_utsatt_for_vold_i_familien/
- Christoffersen L. & Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo: Abstrakt forlag
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode. En kvalitativ tilnærming* (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Drugli, M. B. (2008). *Barn som vekker bekymring* (2.utg.). Oslo: Cappelen Damm
- Eriksen, E. & Germeten, S. (2012). *Barnevern i barnehage og skole. Møte mellom barn, foreldre og profesjoner*. Oslo: Cappelen Damm
- Germeten, S. & Skogen, E. (2011). *Grunnlag for læring: Dokumentasjon i barnehage og skole*. Bergen: Fagbokforlaget
- Hansen, I. D. (2012, 23. mars). Skoleansatt angrer på at hun gikk tjenestevei i Christoffer-saken. *Aftenposten*. Hentet fra
<https://www.aftenposten.no/meninger/i/naPBa/Skoleansatt-angrer-pa-at-hun-gikk-tjenestevei-i-Christoffer-saken>
- Killén, K. (2012). *Sveket I: Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner* (4.utg.). Oslo: Kommuneforlaget

- Killén, K. (2013). *Barndommen varer i generasjoner: Forebygging er alles ansvar* (3.utg.). Oslo: Kommuneforlaget
- Myhre, M. C., Thoresen, S., og Hjemdal, O. K. (2015). *Vold og voldtekt i oppveksten. En nasjonal intervjuundersøkelse av 16- og 17-åringer*. (NKVTS Rapport nr. 1, 2015). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Hentet fra <https://www.nkvts.no/rapport/vold-og-voldtekt-i-oppveksten-en-nasjonal-intervjuundersokelse-av-16-og-17-aringer/>
- NOU 2012:5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning
- Opplæringslova. (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61#KAPITTEL_17
- Postholm, M. B. & Jacobsen, D. I. (2018). *Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanning*. Oslo: Cappelen Damm
- Thoresen, S. & Hjemdal, O. K. (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. (NKVTS Rapport nr. 1, 2014). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Hentet fra https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/11/vold_og_voldtekt_i_norge.pdf

Vedlegg 1: Intervjuguide

Bakgrunnsinformasjon

- Hvilken utdanning har du?
- Hvor og når tok du utdannelsen din?
- Hvor lenge har du jobbet i skolen?

Utdanning

- Hvilken opplæring fikk du om omsorgssvikt i løpet av utdannelsen din?
- Føler du at du har lært nok om omsorgssvikt i din utdanning? Hvorfor/hvorfor ikke?

Omsorgssvikt

- Hvordan oppfatter du begrepet omsorgssvikt?
- Hva kjennetegner elever som har vært utsatt for omsorgssvikt, og hvordan kommer disse kjennetegnene til uttrykk i skolesammenhenger?
- Hvilke kjennetegn ved barnet vil kunne utløse bekymring med tanke på mulig omsorgssvikt hos deg som fagperson?
- Hvilke kjennetegn ved foreldre vil kunne utløse bekymring?
- Føler du at du har nok kunnskap om omsorgssvikt, barnevernet og deres arbeid? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Dersom du er bekymret for et barn, hva gjør du da?

Barnevernet

- Har du noen gang vært i den situasjonen hvor du har hatt mistanke, og valgt å sende inn bekymringsmelding? Hva var det som fikk deg til å sende inn?
- Har du noen gang vært i den situasjonen hvor du har hatt mistanke, men valgt å ikke sende inn bekymringsmelding? Hva var det som fikk deg til å ikke sende inn?
- Hva tror du er de største grunnene for at lærere ikke sender inn bekymringsmelding ved mistanke?

Arbeidsplassen

- Hvilken opplæring har du fått om omsorgssvikt på arbeidsplassen?
- Hvilke interne rutiner har dere på skolen ved bekymring for et barn?
- Har du fått tilbud om personalopplæring/kurs eller etterutdanning som kan være med å øke din kompetanse innen dette feltet?

- Hvordan oppfatter du klimaet på skolen i forhold til å drøfte forhold som har med sensitive saker å gjøre? Er det rom for å diskutere bekymringer med kollegaer? Hvem kan du eventuelt søke veiledning hos?

Eventuelt

- Har du noe du ønsker å tilføre, som du ikke har gjort tidligere?

